

Een interview met Dolores Thijs

Dolores Thijs is journaliste en schrijver. Ze debuteerde begin jaren tachtig met de roman *De Vrouwenval*, waarmee ze de Prijs van het Beste Literair Debuut in België won. In de periode die volgde publiceerde een aantal romans. In *Retour Berlin Ostbahnhof* schetst Dolores Thijs tegen de achtergrond van de Koude Oorlog het relaas van een jonge onschuldige tiener. Een meisje dat met tegenzin vertrok uit Brussel, zich Oost-Berlijn tot haar thuis wist te maken en vervolgens met heimwee weer uit Berlijn vertrok.

‘IN DE EERSTE PERIODE OP SCHOOL WAS IK HET DOELWIT VAN PESTERIJEN: IK KWAM UIT HET WESTEN, KLEEDDE ME ANDERS, SPRAK DE TAAL NIET.’

Wat was de aanleiding voor de drie jaar die u met uw ouders in Berlijn hebt gewoond?

Nadat hij in oktober 1956 vanuit Boedapest verslag had uitgebracht over de Hongaarse opstand, werd mijn vader, journalist bij een Belgische communistische krant, twee maanden later met zijn gezin – mijn moeder en ik – vanuit Brussel als westers correspondent naar Oost-Berlijn uitgezonden. Het was zijn taak om (in lovende woorden) verslag uit te brengen over de verworvenheden van de eerste Duitse arbeiders- en boerenstaat. Drie jaar lang verkende hij als geprivilegieerd westers journalist de DDR en schreef hij over politiek, economie en kunst. Al die tijd werd de relatie van mijn ouders zwaar op de proef gesteld door tegengestelde politieke opvattingen – mijn vader was communist, mijn moeder niet. Zij verweet hem zijn oogkleppen, hij betichtte haar van kortzichtigheid. Aldus speelde hun leven zich drie jaar lang af in een bizarre mix van de harde communistische realiteit enerzijds en de voorrechten, dankzij het werk van mijn vader, anderzijds.

Een frisse voorjaarsochtend, de zon breekt langzaam door de wolken, trams piepen in de bochten. Iets voor tien sta ik voor het gebouw van wat nu officieel heet: Die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik. Ik duw de zware deur open en meld me bij de receptie. De portier, een stevige vijftiger, verrast me door zijn vriendelijkheid. Nurksheid en onvriendelijkheid behoorden immers tot de kenmerken van de DDR. De man luistert naar me en zegt dan: ‘Ik zal u eerst de regels en voorschriften uitleggen’, waarna hij me verzoekt een formulier in te vullen en te ondertekenen en plaats te nemen in de wachtruimte. In het portiershokje zie ik hem telefoneren en voorlezen wat ik net heb opgetekend. Achter het glas beweegt zijn mond als de bek van een karper in een aquarium. Hij legt de hoorn neer, kijkt me over zijn brilleglazen nog even aan en wendt zich dan tot de volgende wachtende voor het loket.

Op het formicatafeltje staat een asbak. Hoeveel peuken zouden daar wel niet door nerveuze vingers in uitgedrukt zijn. Het is stil in het opvallend lichte gebouw, dat nog niet eens zolang geleden een ministerie van angst en terreur was.

Ik had een sombere bunker verwacht, met lange gangen en doodstille, stoffige ruimtes (het gevolg van teveel fantasie- of filmbeelden), met honderdtachtig kilometer dossierkasten. Achter de grote draaiwielen liggen stapels documenten, foto’s en afluisterrapporten opgeslagen. Miljoenen woorden, opgevangen en opgeschreven door mensen en daardoor onbetrouwbaar en subjectief, maar beslissend voor het lot van velen. Vastgelegd door pünktliche klerken in dienst van een systeem waarin niemand iemand vertrouwde. Protocollen, verslagen en verhoren die voor tallozen opsluiting, foltering en nog erger betekenden en slechts zelden vrijlating. Vrijwel elke DDR-burger werd geregistreerd en één op de drie was een informant. Zo kon de staat het doen en laten van zijn landgenoten in de gaten houden en binnendringen in hun diepste gedachten.

Achter de eenvoudige portiersloge bevindt zich het best bijgehouden archief ter wereld. Een feit en geen filmbedrog. Sinds de val van de DDR in 1989 is het opengesteld voor een ieder die er iets over zichzelf of zijn naasten denkt aan te treffen. Niemand verwacht er iets prettigs te zullen lezen, maar de bezoekers bereiden zich voor op bewijzen van verraad, door spionnen of echtgenoten, door de eigen kinderen of de buurman, ‘vrienden’ of collega’s. Ergens daartussen moet ‘mijn’ dossier staan.

Fragment uit: *Retour Berlin Ostbahnhof*.

Als jong meisje arriveerde u in Berlijn. Wat waren uw eerste indrukken?

Mijn eerste indruk – het was half december – was de ijzige koude zodra we op de Ostbahnhof uit de trein stapten. Dan de vreemde, diepe stilte van een stad met nagenoeg lege lanen en straten waar nauwelijks auto's reden; het groepje oproerkraaiers dat methardehandinlegertrucks werd afgevoerd; de lange rijen kleumende vrouwen in de sneeuw voor de kruidenierswinkels. Maar ook het contrast tussen de nieuwe, kille hoogbouw van de Stalinallee en de grauwe, vervallen huizenblokken met kogelgaten, gebarsten ruiten en ingestorte trappenhuizen in de zijstraten. Dat kende ik niet uit Brussel.

U ging naar school in de DDR. Wat is u bijgebleven uit die tijd?

Als twaalfjarige kwam ik in een vijandelijke wereld terecht. De abrupte overgang van

een beschutte meisjesschool in Brussel met alleen maar juffen naar een school vol vroegrijpe en ongedisciplineerde twaalfjarige jongens en meisjes viel me zwaar. De leraren waren nauwelijks in staat om de constante chaos te beheersen. Blackboard jungle, op z'n Oost-Duits. De voor mij onbekende talen Duits en Russisch, de grote aandacht voor sport waar ik zo'n hekel aan had én het indoctrinerend communistisch regime vergden een groot aanpassingsvermogen. In de eerste periode op school was ik het doelwit van pesterijen: ik kwam uit het Westen, kleepte me anders, sprak de taal niet. Een perfect slachtoffer. Dat ik het 'overleefde' kwam omdat ik noodgedwongen uit zelfbehoud niet anders kon dan al snel net zo brutaal te worden. Maar vooral dankzij Herr Werdermann, de leraar Duits, die me onder zijn vleugels nam en beschermdde. Hij leerde me de Duitse taal machtig worden en besmette me tegelijkertijd met zijn liefde voor de Duitse schrijvers uit de Romantiek. Pas jaren later, alweer in het Westen met zijn totaal andere waarden en normen, begreep ik hoe ook ik toen, hoe kortstondig ook, net als de hele DDR-jeugd en beginnend bij het schoolsysteem voor altijd gehersenspoeld had kunnen worden.

Na uw terugkeer wilde u vast direct iets doen wat u had gemist. Wat was dat?

Eenmaal terug in Brussel moest ik me daar weer aanpassen, zoals ik het drie jaar eerder in Oost-Berlijn had moeten doen. Het vreemde is dat ik niets gemist had,

'HIJ LEERDE ME DE DUITSE TAAL MACHTIG WORDEN EN BESMETTE ME TEGELIJKERTIJD MET ZIJN LIEFDE VOOR DE DUITSE SCHRIJVERS UIT DE ROMANTIEK.'

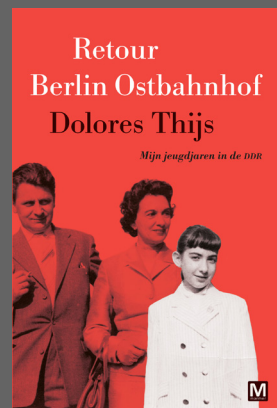
ik bleek al helemaal ingeburgerd in de DDR. Ik miste meer de dingen uit Oost-Berlijn: het ballet, het vriendenclubje, mijn eerste kalverliefde Wolf, die al eerder – nu het nog kon – de benen naar West-Duitsland had genomen. Omdat de grens naar West-Berlijn toen nog open was, had ik weinig Westers hoeven te missen.

'HET VREEMDE IS

DAT IK NIETS GEMIST HAD, IK BLEEK AL HELEMAAL INGEBURGERD IN DE DDR.'

Daar kon ik ook Coca Cola drinken, naar Amerikaanse films kijken, naar een rock 'n roll-concert gaan, een spijkerbroek en een petticoat kopen. Het meest miste ik Herr Werdermann, een tweede vaderfiguur die me door de moeilijke begintijd op school geloodst had. Ik mis hem nog steeds.

Terug op de middelbare school in Brussel begon men daar net met Duits. Dus ik verveelde me nogal en dacht het soms zelfs beter te weten dan de leraar. Dat had Herr Werdermann toch wel even anders uitgelegd! Ik had weinig affiniteit met mijn klasgenoten en voelde me volwassen – wat hadden die nu al meegemaakt? Tot op de dag van vandaag denk ik met nostalgie terug aan mijn drie jonge puberjaren, al weet ik als volwassene hoe abject het systeem was. Maar daar had ik geen last van. Na mijn jeugd ben ik een aantal keren terug gegaan, *A la recherche du temps perdu*. En dan wil ik wéér. Al onderschrijf ik inmiddels de woorden van Simone Signoret: *La nostalgie n'est plus ce qu'elle était*

Retour Berlin
Ostbahnhof
€ 19,95

Verwacht:
oktober 2014